

Hryniewiecki, Bolesław

Wspomnienia pośmiertne : Jadwiga Wołoszyńska (1882-1951)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 44, 165-167

1951

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

miał przedstawiciel Senatu Akademickiego Politechniki Warszawskiej, gdy przemawiając z racji promocji doktorskiej honoris causa do zasłużonego profesora powiedział: „Ze szkoły Tadeusza Tołwińskiego wyszli wszyscy bez wyjątku urbaniści polscy, którzy pracują dzisiaj nad odbudową i przebudową miast polskich z Warszawą na czele”.

Niestety, skutkiem bardzo ciężkiej rany, jaką otrzymał w czasie działań wojennych w okręgu podwarszawskim zimą 1945 roku, po wojnie Tołwiński nie mógł już wziąć czynnego udziału w realizacji planów odbudowy Warszawy. Okres powojenny jest świadkiem już tylko pracy pedagogicznej Tołwińskiego kontynuowanej zarówno w Krakowie na Akademii Górniczej, jak i w Warszawie w utworzonym przez Niego zakładzie. Towarzystwo Naukowe powołało go do swego grona w listopadzie 1950 roku, lecz już w dwa miesiące później osłabione przejściami wojennymi i ciężką raną serce odmówiło dalszej pracy. Dnia 13 stycznia 1951 roku rankiem Tadeusz Tołwiński życie zakończył.

Wykaz prac:

Prace architektoniczne

- 1) 1912 r. — Plan miasta ogrodu „Ząbki” (pod Warszawą).
- 2) 1912 r. — Gmachy Skarbkowskie we Lwowie.
- 3) 1913 r. — Rozplanowanie „Podkowy Leśnej” (pod Warszawą).
- 4) 1913 r. — Zespół gmachów szkolnych Dyrekcji Tramwajów Miejskich w Warszawie.
- 5) 1913 r. — Gmach Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie.
- 6) 1915 r. — Plan m. Kalisza.
- 7) 1916 r. — Rozplanowanie dzielnicy Staromiejskiej w Warszawie.
- 8) 1919 r. — Budowa Teatru Narodowego w Warszawie.
- 9) 1919 r. — Budowa Dworca Głównego.
- 10) 1920 r. — Gmachy Dyrekcji Kolejowej w Warszawie.
- 11) 1921 r. — Dwa konkursy na gmach Telegrafu.
- 12) 1922 r. — Ukształtowanie linii architekt. mostu średnicowego w Warszawie.
- 13) 1925 r. — Budowa Gmachu Muzeum Narodowego.
- 14) 1925 r. — Konkurs zamknięty na gmach ratusza w Warszawie.

Prace drukowane:

- 1) Rzecz o miastach-ogrodach w Anglii, Przegląd Techniczny 1912 r.
- 2) Budowa Miast — Miesięcznik Zdrowie 1914 r.
- 3) Studia o podstawowym planie Warszawy — wydane przez Zarząd Miejski — 1916 r.
- 4) Opinia o planach Warszawy z 1931 r.
- 5) Studia do planu miasta Lwowa (bez daty).
- 6) Referaty Komisji Urbanistycznej, wydane pod redakcją Tadeusza Tołwińskiego przez Zarząd Miasta Warszawy w 1942 r.
- 7) Studium o miastach amerykańskich „Arkady” 1939 r.
i inne artykuły drobniejsze.

Urbanistyka:

- 1) Tom pierwszy opracowany w latach 1926—1934.
- 2) Tom drugi opracowany w latach 1926—1939.
- 3) Tom trzeci opracowany w latach 1940—1945.

Lech Niemojewski

Jadwiga Wołoszyńska (1882 — 1951)

Przez śmierć Jadwigi Wołoszyńskiej algologia polska poniosła ciężką stratę. Urodzona 5.IV.1882 r. w Nadwornie, w mieście rodzinnym ukończyła prywatne gimnazjum klasyczne. W 1903 roku we Lwowie otrzymała maturę; następnie studiowała nauki przyrodnicze na Uniwer-

sytecie Lwowskim, specjalizując się w algologii pod kierunkiem prof. Mariana Raciborskiego. W 1910 roku ogłosiła pierwszą swą pracę p.t. „Życie glonów w górnym biegu Prutu”; w 1912 roku uzyskała stopień doktora filozofii za pracę: „Zmienność i spis glonów planktonowych stawów polskich” i objęła stanowisko asystentki przy Instytucie Biologiczno-Botanicznym Uniwersytetu Lwowskiego, gdzie podczas wojny światowej wobec nieobecności kierownika prof. Z. Wóycickiego prowadziła samodzielnie ćwiczenia dla przyrodników w zakresie botaniki. W 1920/21 roku była nauczycielką w państwowym seminarium żeńskim w Inowrocławiu; następnie od 1921 r. do 1923 r. asystentką w dziale algologii na Stacji Hydrobiologicznej na jeziorze Wigry.

Od 1924 roku zaczął się drugi okres jej życia związany na stałe z Krakowem, gdzie została asystentką prof. W. Szafera przy Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1930 roku została docentką na podstawie pracy pt. „Dinoflagellatae polskiego Bałtyku i błot nad Piaśnicą”. W latach 1930—1932 była zastępcą profesora botaniki farmaceutycznej U.J. Od 1932 roku była profesorem nadzwyczajnym a w 1946 roku mianowana profesorem zwyczajnym tego przedmiotu. Katedra ta w 1950 roku została wcielona do Akademii Medycznej w Krakowie. J. Wołoszyńska zmarła 30 sierpnia 1951 roku po 40-tu latach działalności naukowej.

J. Wołoszyńska całkowicie się poświęciła algologii i ogłosiła w tej dziedzinie 48 prac naukowych. Główną uwagę w swych badaniach zwróciła na roślinne organizmy planktonowe. Zasięg tych badań był bardzo szeroki. Zarówno na zasadzie zbiorów własnych, jak i przysłanych jej przez znajomych poznała zarówno plankton wód Polski, jak okolic Lublina, Tatr, Karpat, jezior kujawskich, jeziora Wigry i wybrzeży Bałtyku, a także wód okolic Kijowa i pow. nowogródzkiego w ZSRR. Przyczyniła się również znacznie do poznania planktonu jezior egzotycznych. Prof. M. Raciborski powierzył jej do opracowania swoje zbiory zebrane na Jawie, opracowała również plankton jeziora Victoria w Afryce na zasadzie próbek, jakie jej przysłał kierownik niemieckiej ekspedycji Bruno Schröder, a także próbki z jezior Jawy i Sumatry nadesłane przez dr A. Steinmana z Wrocławia. Świadczy to, jak ceniono ją zagranicą.

W swych pracach J. Wołoszyńska wyróżniła i opisała szereg nowych rodzajów, gatunków, odmian i form. Zwracała również uwagę na zmienność organizmów i związek ich rozmieszczenia z warunkami ekologicznymi. Cenne zwłaszcza są jej studia nad bruzdnicami (Peridineae). Zwróciła specjalną uwagę na budowę okrywy u gatunków *Gymnodinium* i *Glenodinium*, które były uważane za organizmy nagie. Tymczasem autorka przy pomocy subtelnych metod badania dowiodła, że gatunki wymienionych rodzajów mają okrywy złożone z bardzo delikatnych sześciobocznych płytek z porami i delikatnymi punktowanymi zgrubieniami. Prócz tego jednego gatunku *Gymnodinium fuscum* Wołoszyńska spostrzegła i opisała ciekawe histologiczne zjawisko wyrzucania na zewnątrz sztywnych igiełek śluzowatych, którymi organizm otacza się jakby pęcherzem przy zmianie charakteru środowiska np. temperatury. Autorka opisała również rozmnażanie płciowe u *Sphaerodinium polonicum* (n.gen. et sp.). Bardzo poważnym wkładem do algologii w ogóle, a polskiej w szczególności, jest praca pt. „Dinoflagellatae polskiego Bałtyku i błot nad Piaśnicą” (1930). Jest to nie tylko spis wszystkich zebranych gatunków, gdzie jest dużo nowych, lecz jest tu szeroki pod-

kład geograficzny przez wyróżnienie następujących grup: 1. arktyczna, 2. subarktyczna, 3. borealna, 4. subborealna, 5. oceaniczna, 6. ściśle bałtycka i 7. słodkowodna.

Ostatnie prace Wołoszyńskiej dotyczą glonów kopalnych, jakich dostarczył prof. Szafer, opracowując florę pleistocenu. Autorka opisała nową odmianę gatunku *Nitella hyalina* ze Ściejowic koło Krakowa i szereg nowych ramienic z Roztoki koło Jasła. W ostatniej swej pracy Wołoszyńska dała obszerną monografię o wstężnicach (*Desmidiaceae*) kopalnych z tej samej miejscowości. Praca ta została doskonale udokumentowana świetnie wykonanymi mikrofotografiami i rysunkami 456 form. Są to w polskiej literaturze pierwsze prace dotyczące glonów kopalnych.

W swoich pracach Wołoszyńska wyróżniła następujące nowe rodzaje: *Protococcales* — *Bitrichia*, *Schmidleia*, *Schröderella* i *Victoriella*, *Peridineae* — *Glenodiopsis*, *Raciborskia* i *Sphaerodinium*. Oprócz tego opisała 126 nowych gatunków, odmian i form glonów żyjących i 45 kopalnych, a mianowicie: *Cyanophyceae* — 8, *Flagellatae* — 9, *Protococcales* — 42, *Desmidiaceae* — 19 i *Peridineae* — 48 oraz nowych kopalnych form: *Characeae* — 5 i *Desmidiaceae* — 40.

Razem wzbogaciła algologię w opisy 171 nowych form. Miała ona niezmiernie wyostrzone oko w badaniach tego rodzaju, które cechowała wielka sumiennosc naukowa. Dopomagała jej w tych żmudnych badaniach talent rysunkowy tak, że jej rysunki, których nie skąpiła w swych pracach, są wykonane niezmiernie precyzyjnie.

J. Wołoszyńska była członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1934 r.), członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności (od 1945 r.), członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego (od założenia w 1922 r.) i członkiem Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika.

Bolesław Hryniewiecki

Józef Zawadzki

(1886—1951)

W 1951 roku chemia polska poniosła dotkliwą stratę: zmarł Józef Zawadzki, profesor technologii chemicznej nieorganicznej Politechniki Warszawskiej, uczony, autor licznych prac naukowych, zasłużony pedagog i przyjaciel młodzieży.

Józef Zawadzki urodził się dnia 14 lipca 1886 r. w Warszawie i z tym miastem wiązała się cała Jego późniejsza działalność. Po ukończeniu gimnazjum w 1904 roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Warszawskim; rozwój wydarzeń — strajk szkolny, w którym J. Zawadzki brał bardzo czynny udział i późniejsze represje zmusiły Go do porzucenia na kilka lat rodzinnego miasta.

W Krakowie, pod kierunkiem profesora Brunera, Zawadzki studiował chemię na Uniwersytecie Jagiellońskim i w 1910 roku uzyskał stopień doktora filozofii. Tematem rozprawy doktorskiej oraz dalszych prac, wykonanych w Krakowie, było określenie wartości iloczynów rozpuszczalności strąconych siarczków metali. Wyniki tych badań zostały opublikowane w sześciu kolejno ogłoszonych pracach [1—6] (w la-